



<https://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)

ISSN 2181-1717 (E)

SJIF: 3.805 (2021)

2023/11

**TA'LIM VA
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**



To'rahonova B. T. Bo'lajak pedagogni pedagogik-psixologik jixatdan tarbiyalashda faoliyat mexanizmlari	273
Umarov I. O. O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzviyligi va uzluksizligi hamda undagi harbiy ta'limning o'rni	281
Uspanova R. A. Milliy qo'shiqlar va pedagogika uyg'unligi talabalarni millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalashning integrativ omili sifatida.	286
Xamidova G. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy va intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish orqali innovatsion fikrlashni shakllantirishning pedagogik yechimlari	291
Xasanov I. T. Kurash mashg'ulotlarida talaba (o'g'il bola)larning jismoniy tayyorgarligi dinamikasi	296
Xojamuratov R. I. Oliy ta'lim muassaslarida talabalarning innovatsion madaniyatini rivojlantirishning lingvodidaktik asoslari	302
Xudayberganov O. E. Voleybol vositalari va muammoli o'qitish usullari yordamida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy ko'nikmasini bosqichma-bosqich shakllantirish	306
Zaripova G. K. Umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarini ma'naviy-ma'rifiy tarbiyalash tizimida o'z-o'zini tarbiyalashning o'rni	311
Қаххоров М. А. Кимё фанидан ўқувчиларнинг таянч компетенцияларини ривожлантиришда таълим технологияларидан фойдаланиш	319
Умурзакова У. Н. Барқарор ривожланишда экологик таълим ва уни халқаро стандартлар асосида ташкил этиш масалалари	322
Хашимова М. К. Самостоятельная деятельность студентов и развития креативной компетентности	325
Хамроев Ф. Х. Таълимда кўриб тушуниш аналитик таффаккурни ривожлантирувчи муҳим кўникма сифатида	332
19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI	
Абдукадирова Л. Ю. Особенности взаимосвязи копинг-поведения студентов в трудной жизненной ситуации с их социально-психологическими характеристиками (на примере студентов с ОБЗ)	337
Axmedov D. S. Kognitiv ta'lim nazariyasi va rivojlanishi: nodavlat oliy ta'lim misolida	346
Isxakova Sh. I. O'smirlar kross-madaniy tasavvurlari shakllanishida turistik manzilgohlarning ijtimoiy-psixologik omillari	353
Гулбоев А. Т. Роль арт-педагогических технологий в формировании эмоционально-психологического компонента эстетического восприятия младших школьников	357
Jalolov B. I. Sport faoliyatiga muvaffaqiyatga erishish va muvaffaqiyatdan qochish motivatsiyasining ta'siri	361
Karimjonova M. I. Хукукни муҳофаза қилувчи органларда хизмат итини тайёрлаш борасида халқаро тажрибалар таҳлили (Латвия Республикаси кинология хизматининг хизмат итларини ўргатиш услубиёти мисолида)	364
Komilova A. S. Pedagogik qobiliyatlarning shaxs shakllanishidagi o'rni	370
Ochilova F. B. Oiladagi avlodlararo munosabatlar bola shaxsi shakllanishiga ta'sir etish mexanizmlari	374
Ostanov Sh. Sh. O'smirlik davrida destruktiv xulq-atvor shakllanishining shart-sharoitlari	378
Qodirova D. M. Bo'lajak psixologlarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	383
Sayfulloeva A. G'. O'smirlarda o'z-o'ziga munosabat motivatsiyasini o'rganishning psixologik asoslari	388
Tursunbaev S. B. Болаларни мактабга дезадаптациясини психологик жиҳатлари	392
Шойимова Ш. С. Факторы, влияющие на развитие профессиональной компетентности педагога	397

BOLALARNI MAKTABGA DEZADAPTATSIYASINI PSIXOLOGIK JIHATLARI

*Tursunbaev Sandjar Baxtiyarovich,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti,
Pedagogika va psixologiya mutaxassisligi magistranti*

Annotatsiya. Bolalar maktab ta'limiga moslashuvda bir qator qiyinchiliklar mavjud. Maqolada bolalarni maktabga dezadaptatsiyalashning psixologik jihatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bolalarning maktabga moslashmasligining murakkab psixologik jihatlari ko'rib chiqamiz, ular duch keladigan qiyinchiliklarni o'rganamiz va yanada moslashishini ta'minlash bo'yicha tushunchalarni taklif qilamiz.

Kalit so'zlar: bola, maktab ta'limi, moslashuv, dezadaptatsiya, psixologik, qiyinchiliklar.

Bola maktabga bordi va o'rganish, jamoada va o'qituvchi bilan bog'liq qiyinchiliklarga duch keldi. Bola oddiy so'zlarda oddiy xatolarga yo'l qo'yadi, ularni to'g'ri va chiroyli yoza olmaydi, ma'lumotni yaxshi eslay olmaydi. Bolada bosh og'rig'i paydo bo'ldi. Bolaga nima bo'ldi? Chaqaloqqa nima bo'ldi? Axir, maktabgacha hech qanday maxsus muammolar yo'q edi. Ehtimol, bolada maktabga mos kelmaydigan bo'lishi mumkin!

Maktabga mos kelmaslik (SD) - bu maktab o'quvchisining ta'lim sharoitlariga moslashuvining buzilishi, maktabda tabiiy qobiliyatlarga muvofiq o'rganish imkoniyatining pasayishi va bolaning o'qituvchilari, o'quv rejasi, xodimlari va maktabning boshqa tarkibiy qismlari bilan etarli darajada o'zaro munosabati. Ko'pgina olimlar bu nevrologik va ijtimoiy-psixologik jihatlarni o'z ichiga olgan murakkab multifaktorli jarayon ekanligiga qo'shiladilar.

Maktabni boshlash - bu nafaqat ijtimoiy va psixologik, balki fiziologik jihatdan ham bolaning hayotidagi eng qiyin davrlardan biridir. Ushbu davrning keskinligi, birinchi navbatda, maktab birinchi kunidayoq o'quvchiga bir qator vazifalarni qo'yganligi bilan bog'liq. Oldingi tajriba bilan bevosita bog'liq emas, bu intellektual, hissiy va jismoniy zaxiralarni maksimal safarbar qilishni talab qiladi.

Moslashuv ko'pchilik mualliflar tomonidan shaxsning atrof-muhit sharoitlariga faol moslashish jarayoni va shu bilan birga ushbu jarayonning natijasi sifatida ko'rib chiqiladi. Tashqi muhitga moslashishning uchta asosiy shakli mavjud:

1. Hayot uchun eng qulay muhitni izlash va muhim ehtiyojlarni ro'yobga chiqarish (o'z ichidagi muhitni izlash)
2. Atrof-muhitni o'z ehtiyojlariga moslashtirish uchun shaxs qiladigan o'zgarishlar (muhitni o'ziga mos ravishda o'zgartirish)
3. Ichki psixologik o'zgarishlar, ular yordamida u atrof-muhitga moslashadi (o'zini muhitga mos ravishda o'zgartiradi).

Moslashuv sub'ekt faoliyati va uning ijtimoiy muhitini tubdan o'zgartirish davri bilan bog'liq. Tegishli faoliyatdagi mahsuldorlik odatda moslashuvning samarali komponentlari sifatida aniqlanadi; sub'ektiv mezon sifatida shaxsning hissiy farovonligi, sub'ektning muvozanat yoki tashvish holatini tajribasi ko'rib chiqiladi. A.V.Petrovskiy kontseptsiyasida moslashuv shaxs shaxsini shakllantirishning bir lahza, uning rivojlanish bosqichi sifatida qaraladi, bu davrda amaldagi normalarni (axloqiy, tarbiyaviy va h.k.) o'zlashtirish, faoliyat uslublari va vositalarini o'zlashtirish yuzaga keladi; ushbu bosqichning o'tishi ko'p jihatdan shaxs shaxsiyatining keyingi rivojlanishining xarakterini belgilaydi. Moslashuv bosqichini muvaffaqiyatli yakunlash shaxsga mansublik guruhida individuallashtirish va unga integratsiyalashuviga imkon beradi, uning rivojlanishini va shunga mos ravishda unda shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlaydi.

Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda moslashuv maktab o'quvchilarining aqliy rivojlanishi va shaxsiy shakllanishi jarayonlari, turli yosh davrlarida ta'lim, tarbiya va ijtimoiylashuv jarayonlari bilan uzviy bog'liqlik va birlikda ko'rib chiqiladi.

Moslashuv jarayoni uning yuzaga kelishining turli darajalarida o'rganiladi: shaxslararo

munosabatlar, individual xatti-harakatlar, asosiy aqliy funktsiyalar, psixofiziologik tartibga solish, faoliyatni ta'minlashning fiziologik mexanizmlari, tananing funktsional zaxirasi va sog'lig'i. Ushbu soha mutaxassislarining fikriga ko'ra, ijtimoiy va ruhiy moslashuv o'rtasidagi chegarani aniqlash juda muammoli, chunki aqliy moslashuvning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan ehtiyojlar ham ijtimoiy shartli, ham tug'ma bo'lishi mumkin. Ijtimoiy moslashuvning har qanday turi ijtimoiy-psixologik jihatni o'z ichiga oladi, chunki ijtimoiy muhit tarkibiy nuqtai nazardan ob'ektiv va shaxsiy bo'linadi.

Moslashuvning dastlabki bosqichlarida bilish va o'rganish bilan bog'liq motivlar ahamiyatsiz bo'lib, o'rganish uchun kognitiv motivatsiya va hosilaviy tartibga solish hali etarli darajada rivojlanmagan - ular o'quv faoliyati jarayonida asta-sekin shakllanadi. Bilim uchun o'rganishning qiymati, baholash uchun yoki jazodan qochish uchun emas, balki yangi narsalarni tushunish zarurati ushbu faoliyatning asosi bo'lishi kerak (afsuski, bu faoliyat jarayonida ko'p narsa shunga muvofiq amalga oshiriladi. bu «xato» bilan). «Bu ehtiyoj bolada nazariy bilimlarni haqiqiy o'zlashtirish jarayonida o'qituvchi bilan birgalikda tegishli ta'lim muammolarini hal qilishga qaratilgan oddiy harakatlarni amalga oshirish jarayonida paydo bo'ladi», deb hisoblaydi V.V. Davydov. U ta'lim faoliyati «o'z birligida ko'p jihatlarni, jumladan, ijtimoiy, mantiqiy, pedagogik, psixologik, fiziologik va boshqalarni o'z ichiga oladi», ya'ni bolaning maktabga tayyorligi va moslashuvi mexanizmlari bir xil xilma-xil tomonlarga ega ekanligini ishonchli isbotladi.

L.I.Bojovich, A.V.Zaporojets va D.B.Elkoninlarning fikricha, maktab moslashuvi bolaning ijtimoiy mavqeini o'zgartirishga tayyorligi bilan belgilanadi va moslashish jarayoni maxsus ruhiy naqshlarga bo'ysunadi. Har bir bolaning o'zi ijtimoiy-psixologik holatini o'zgartiradi, o'zining shaxsiy mikro muhitini yaratadi; ya'ni moslashish faol moslashish jarayoni bo'lib, uning natijasi moslashishdir.

Moslashuv jarayonida, ko'pgina mualliflar ta'kidlaganidek, inson va atrof-muhit o'rtasida shunday o'zaro ta'sir mavjud bo'lib, bu jarayonning samaradorligi va uning yakuniy natijasi bevosita shaxsning maqsadli faoliyatni amalga oshirish qobiliyatiga bog'liq bo'lib, bunda uning shakllanishi va o'zgarishi. Atrof-muhitning aqliy qiyofasi, yangi ehtiyojlar va munosabatlarning shakllanishi, his-tuyg'ular, maqsadlar, motivlar, shaxsiy ma'noga ega bo'lish, o'tmish tajribasidan yo'naltirish sxemalaridan foydalanish va vaziyatda faol yo'naltirishga qaratilgan yangi sxemalarni yaratish, uning sub'ektning ehtiyojlari va motivlariga mos keladigan xatti-harakatlarni tekshirish va rejalashtirish.

Bolaning maktabga psixologik moslashuvining asosiy ko'rsatkichlari - bu adekvat xulq-atvorni shakllantirish, o'quvchilar va o'qituvchi bilan aloqalarni o'rnatish, ta'lim faoliyatida ko'nikmalarni rivojlantirish.

Maktabga moslashish - bu maktab o'quvchilarining tanasining yangi turmush sharoitlariga, yangi faoliyat turiga, shuningdek, tizimli ta'lim bilan bog'liq yangi yuklarga moslashish jarayoni. Bu jarayon uzoq davom etadi va fiziologik, psixologik va ijtimoiy jihatlariga ega. Bolalarning maktabga moslashish jarayonlari murakkab tuzilishga ega. Keling, psixologik jihatlarni batafsil ko'rib chiqaylik.

Psixologik komponent nuqtai nazaridan bolaning maktabga moslashuvining muhim mezon - bu maktabda bo'lgan bolaning psixologik farovonligi. Shuningdek, bolaning maktabga psixologik moslashuvining ma'lum ko'rsatkichlari mavjud. Avvalo, asosiy ko'rsatkichlardan biri sifatida o'z rolini talaba sifatida qabul qilishni eslatib o'tish kerak. Bu nuqta bolaning maktabga ijobiy hissiy munosabati bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu kognitiv faoliyat motivlarini shakllantirishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Boshqa narsalar qatorida, hissiy noqulaylik va o'rtacha tashvish yo'qligini ham ta'kidlash kerak. Yuqoridagi fikrlarning har birini bolaning maktab ta'limiga moslashishi uchun o'ziga xos lakmus testi deb atash mumkin.

Birinchi sinf o'quvchisining maktabga moslashuvida juda o'ziga xos psixologik omillar ham mavjud. Ularni jadval shaklida taqdim etish eng qulaydir:

N.V. Litvinenko moslashishning to'rtta darajasini aniqladi:

1. Birinchi daraja - to'liq moslashish. Bu maktab tashvishining maqbul darajasi, a'lo yoki yaxshi o'quv ko'rsatkichlari, o'quv faoliyatining yuqori yoki o'rtacha darajasi, tengdoshlar

guruhida qulay pozitsiya, o'qituvchiga ijobiy hissiy munosabat va xatti-harakatlarda qiyinchiliklarning yo'qligi bilan tavsiflanadi. Daraja.

2. Ikkinchi daraja - to'liq bo'lmagan moslashish. Maktab tashvishining optimal darajasi qoniqarli o'quv natijalari va o'qituvchiga neytral munosabat bilan birlashtirilishi mumkin. Shu bilan birga, ta'lim faoliyatining past darajasi, ko'p hollarda tengdoshlar guruhidagi noqulay pozitsiya va xatti-harakatlar darajasidagi buzilishlar mavjud.

3. Uchinchi daraja - qiyin moslashish. Ushbu turdagi moslashuv yashirin bo'lishi mumkin. Yashirin moslashish qiyinchiliklari bo'lgan birinchi sinf o'quvchilari a'lo yoki yaxshi o'qish natijalari, yuqori yoki o'rtacha darajadagi o'quv faoliyati, ko'p hollarda tengdoshlari o'rtasidagi qulay munosabatlar, o'qituvchiga va o'qituvchiga ijobiy hissiy munosabat fonida maktab tashvishining yuqori darajasiga ega. xulq-atvor darajasida qiyinchiliklarning yo'qligi. Ochiq turdagi moslashishda qiyinchiliklarga duch kelgan birinchi sinf o'quvchilarida qoniqarli akademik ko'rsatkichlar bilan ortib borayotgan tashvish darajasi, shuningdek, o'qituvchiga neytral munosabat va o'quv faoliyatining past darajasi mavjud. Aksariyat hollarda tengdoshlar bilan noqulay munosabatlar, shuningdek, xatti-harakatlar darajasidagi buzilishlar mavjud.

4. To'rtinchi daraja - noto'g'ri moslashish. Ta'lim muhitiga moslashtirilmagan maktab o'quvchilari qoniqarsiz o'quv natijalari, o'quv faoliyatining past darajasi, tengdoshlari bilan noqulay munosabatlar va xatti-harakatlar darajasidagi buzilishlar bilan ajralib turadi.

Psixologik moslashuvni o'rganishda hissiy ko'rinishlarga katta e'tibor beriladi. «Emosional holatlarni amalga oshirishning ijtimoiy adekvat usullari» ni shakllantirish psixologik moslashuv omillaridan biridir. Maktabga bo'lgan yangi talablar ba'zan bolaning imkoniyatlaridan oshib ketadi va hissiy sohaning holatini o'zgartiradi, bu esa tananing «nospesifik» stress reaksiyasini keltirib chiqaradi. Maktabga moslashish jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar, birinchi navbatda, bolaning ehtiyojlari, intilishlari, sub'ektiv g'oyalari va maktab uning xatti-harakatlariga qo'yadigan talablari o'rtasidagi nomutanosiblikni keltirib chiqaradi.

Moslashuvning asosiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lgan ruhiy salomatlik quyidagi belgilarning kombinatsiyasi hisoblanadi: kasalliklarning yo'qligi, shu jumladan aniq ruhiy kasalliklar, tananing normal jismoniy rivojlanishi, uning tizimlarining qulay funktsional holati, ma'lum bir zahira. mumkin bo'lgan stressni engishga yordam beradigan kuch, inson va dunyo o'rtasidagi davlat muvozanati, u va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlik. Ruhiy salomatlik mezonlaridan biri an'anaviy ravishda funktsional holat bo'lib, u faoliyatni ta'minlaydigan funktsiyalar va sifatlarning xususiyatlari to'plami sifatida tushuniladi: funktsional holatning ko'rsatkichlaridan biri aqliy faoliyatdir. Ruhiy salomatlikning yana bir mezon - bu hissiy holat (ichki labillik), hissiy barqarorlik, ya'ni bolaning muayyan hayotiy voqealarga, hissiy fon va kayfiyatga nisbatan ko'proq yoki kamroq barqaror munosabati.

Maktab o'quvchilarining kuzatishlari shuni ko'rsatdiki, maktabda bolalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi turli yo'llar bilan borishi mumkin.

1. Bolalarning birinchi guruhi (56% o'quvchilar) maktabning dastlabki ikki oyida maktabga moslashadi, ya'ni taxminan fiziologik moslashuv sodir bo'lgan davrda. Bu bolalar nisbatan tez jamoaga qo'shilishadi, maktabga ko'nikadilar, sinfda yangi do'stlar orttirishadi; Ular deyarli har doim yaxshi kayfiyatda, ular xotirjam, do'stona, vijdonli va ko'rinadigan keskinliksiz o'qituvchining barcha talablarini bajaradilar. Ba'zan ular bolalar bilan aloqa qilishda yoki o'qituvchi bilan munosabatlarda qiyinchiliklarga duch kelishadi, chunki ular uchun maktabdagi barcha xatti-harakatlar qoidalariga rioya qilish hali ham qiyin; Men tanaffus paytida yugurishni yoki qo'ng'iroqni kutmasdan do'stim bilan gaplashishni xohlayman, lekin oktyabr oyining oxiriga kelib, bu bolalarning qiyinchiliklari, qoida tariqasida, tekislanadi, munosabatlar normallasadi, bola yangi narsaga butunlay o'rganib qolgan. talaba maqomi va yangi talablar va yangi rejim bilan.

2. Ikkinchi guruh maktab o'quvchilari (30% talabalar) uzoqroq moslashish davriga ega. Xususan, ularning xulq-atvori va maktab talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik uzoq davom etadi - bolalar o'rganish, o'qituvchi, bolalar bilan muloqot qilish holatini qabul qila olmaydi; ular sinfda o'ynashlari yoki do'stlari bilan narsalarni tartibga solishlari mumkin, o'qituvchining izohlariga javob bermaydilar yoki ularning reaksiyasi etarli emas (ko'z yoshlari, xafagarchilik). Qoida tariqasida, bu bolalar maktab dasturlarini o'zlashtirishda ham qiyinchiliklarga duch

kelishadi. Faqat yilning birinchi yarmining oxiriga kelib, bu bolalarning reaksiyalari va xatti-harakatlari maktab va o'qituvchining talablariga mos keladi.

3. Uchinchi guruh bolalar (14%) maktabga moslashish jarayonida sezilarli qiyinchiliklarga duch kelgan bolalardir. Ular xatti-harakatlarning salbiy shakllarini, shuningdek, salbiy his-tuyg'ularning keskin namoyon bo'lishini ko'rsatadilar; Bundan tashqari, ular maktab o'quv dasturini o'zlashtirmaydilar. Aynan o'qituvchilar, bolalar va ota-onalar ko'pincha shikoyat qiladilar: ular «sinfdagi ishlarga aralashadilar», bolalarni «bezovta qiladilar», ularning reaksiyalari butunlay oldindan aytib bo'lmaydi va ba'zi muammolar to'planib, murakkablashadi.

Noqulay homiladorlik va tug'ish tarixi bo'lgan, turli xil surunkali kasalliklarga chalingan, neyropsik tizimning buzilishi, miya travmatik shikastlanishi bo'lgan bolalarda moslashish jarayoni qiyinroq kechadi.

Boshlang'ich maktabda bolaning moslashuvi muammosi maktab o'quvchisiga bilim, ko'nikma, muloqot va o'zaro ta'sir qilish ko'nikmalarini muvaffaqiyatli egallashiga to'sqinlik qiluvchi murakkab ijtimoiy-psixologik va ijtimoiy-pedagogik hodisa - maktabda moslashuvning paydo bo'lishi muammosi bilan uzviy bog'liqdir. ta'lim faoliyati. «Maktabga moslashish» tushunchasi murakkab bo'lib, psixofiziologik belgilar (masalan, somatik zaiflik), psixologik belgilar va ijtimoiy-ekologik belgilarni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy va psixologik jihatdan maktabda moslashuvning ko'plab sabablari bor. Bularga o'qituvchilar va ota-onalarning noadekvat talablari, vaqt cheklovlarining stressi, salbiy kuchaytirish yoki qarama-qarshi talablar, dasturning o'quvchining yoshi va individual imkoniyatlariga mos kelmasligi, o'quv va darsdan tashqari mashg'ulotlar rejimi va tashkil etilishining buzilishi, aqliy va jismoniy salomatlik kiradi. muammolar, shuningdek, talabaning jarayonning shart-sharoitlari va talablariga tayyor emasligi. trening.

Moslashtirilgan bolalarni bir qator xarakterli xususiyatlar bilan aniqlash mumkin.

1) maktabda moslashuvning kognitiv komponenti: bolaning qobiliyatlariga mos keladigan dasturlarda o'qimaslik, shu jumladan surunkali etishmovchilik, takrorlash va tizimli bilim va o'rganish ko'nikmalariga ega bo'lmagan holda, umumiy ta'lim ma'lumotlarining etarli emasligi ko'rinishidagi sifat belgilari.

2) maktabda moslashuv buzilishining hissiy-baholash komponenti: alohida fanlarga va umuman o'rganishga hissiy-shaxsiy munosabatning doimiy buzilishi; o'qituvchilarga, o'qish bilan bog'liq hayot istiqboli.

3) maktabda moslashuvning kommunikativ komponenti: muntazam ravishda takrorlanadigan xatti-harakatlarning buzilishi, aloqa etishmasligi va passiv rad etish reaksiyalari, sinfdoshlarga faol qarshilik, maktab hayoti qoidalariga namoyishkorona beparvolik.

Ammo shuni ta'kidlash joizki, bu noto'g'ri adaptatsiyaning barcha tarkibiy qismlari murakkab munosabatlarda. Boshlang'ich sinf o'quvchisining hissiy komponenti kommunikativ komponentga kuchli bog'liq bo'lib, ular birgalikda kognitiv komponentga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, ma'lumki, maktabga moslashish masalasida muhim tarkibiy qism kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining hissiy farovonligini ta'minlashdir. Bu farovonlik ko'p jihatdan boshlang'ich maktab o'quvchisida affektiv tartibga solish tizimining rivojlanishiga bog'liq. T. G. Kulikova tomonidan maxsus ishlab chiqilgan diagnostika vositalaridan foydalangan holda olib borilgan tadqiqotda, affektiv tartibga solish tizimi moslashgan va moslashtirilmagan boshlang'ich maktab o'quvchilari o'rtasida farqlanishi aniqlandi. Bundan tashqari, u maktabdagi moslashuvning shakliga qarab o'ziga xos xususiyatlarga ega - ta'lim, xulq-atvor yoki ikkala komponentning mavjudligi. «Moslashgan bolalar bilan solishtirganda maktabda moslashuvi bo'lgan boshlang'ich maktab o'quvchilarida affektiv tartibga solish tizimini shakllantirishdagi eng katta farqlar ushbu tizimning atrofdagi dunyoning o'zgaruvchan sharoitlariga, beqaror vaziyatga moslashish uchun javobgar bo'lgan darajalarida paydo bo'ladi.

Bolalar tez-tez duch keladigan birinchi psixologik to'siq ajralish tashvishidir. Uyning tanish issiqligidan tuzilgan maktab muhitiga keskin o'tish qo'rquv va bezovtalik tuyg'ularini keltirib chiqarishi mumkin. Bu his-tuyg'ularni tan olish va ularga murojaat qilish juda muhim, chunki hal qilinmagan ajralish tashvishi bolaning butun maktab tajribasiga soya solishi mumkin.

Ijtimoiy moslashuv: Maktab faqat bilimlarni o'zlashtirish emas; bu bolalar munosabatlarni boshqarishni o'rganadigan ijtimoiy maydon. Ba'zilar uchun aloqalarni shakllantirish va ijtimoiy signallarni tushunish qiyin bo'lishi mumkin, bu esa ijtimoiy moslashuvga olib keladi. Inklyuzivlik va empatiyani rag'batlantiradigan muhitni yaratish bolalarga sog'lom ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va ijobiy aloqalarni o'rnatishga yordam berish uchun juda muhimdir.

Akademik bosimlar: Akademik landshaft bolalar uchun stress manbai bo'lishi mumkin, yaxshi ishlash uchun bosim ko'pincha tashvishga olib keladi. Har bir bola o'z tezligida o'rganadi va turli xil ta'lim uslublarini tan olish va ularga moslashish akademik bosimlarning muvaffaqiyatga to'sqinlik qilishiga yo'l qo'ymaslik uchun juda muhimdir.

Bezorilik va tengdoshlar dinamikasi: O'yin maydonchasi o'yin dinamikasiga qarab quvonch yoki qayg'u joyi bo'lishi mumkin. Bezorilik va tengdoshlarning salbiy munosabati bolaning ruhiyatiga chuqur ta'sir ko'rsatishi, yolg'izlik va qo'rquv hissini keltirib chiqarishi mumkin. Maktablar ushbu muammolarni faol ravishda hal qilishlari, bolalar hukm qilishdan qo'rqmasdan o'zlarini ifoda etishlari mumkin bo'lgan xavfsiz maydon yaratishlari kerak.

Nogironlik va maxsus ehtiyojlar: O'qishda nuqsoni yoki alohida ehtiyoji bo'lgan bolalar maktabga moslashishda o'ziga xos psixologik qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Ushbu ehtiyojlarni erta aniqlash va hal qilish, bu bolalar maktab muhitining akademik va ijtimoiy jihatlarini boshqarish uchun zarur bo'lgan yordamni olishlarini ta'minlash uchun juda muhimdir.

Ota-onalar ishtiroki: Ota-onalar bolaning ta'lim yo'lida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ota-onalarning ishtiroki yo'qligi ishonchsizlik va ajralish hissi paydo bo'lishiga yordam beradi. Ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasida mustahkam aloqani o'rnatish potentsial muammolarni yuzaga kelishidan oldin aniqlash va hal qilishga yordam beradigan yordam tizimini yaratadi.

Xulosa: Bolalarning maktabga moslasha olmasligining psixologik jihatlarini tushunish ijobiy va inklyuziv ta'lim muhitini yaratish uchun muhim ahamiyatga ega. Ajralish tashvishini bartaraf etish, sog'lom ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirish, akademik bosimlarni yumshatish, bezorilikka qarshi kurashish, maxsus ehtiyojlarni qondirish va ota-onalarning ishtirokini rag'batlantirish orqali biz har bir bolaning psixologik farovonligini rivojlantiradigan maktab tajribasiga birgalikda hissa qo'shishimiz mumkin. O'qituvchilar, ota-onalar va ruhiy salomatlik bo'yicha mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik orqali biz maktab darvozalari orqali sayohat har bir yosh ong uchun o'zgaruvchan va quvonchli sarguzashtga aylanishini ta'minlashimiz mumkin.

Jurnal Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan 2020 yil 6 oktyabrda o'tgan.
Jurnal har oyda bir marta o'zbek, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.
Jurnalning hajmi 60x84, 1/8, A-4;

«Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-metodik jurnali 2020 yil oktyabrdan nashr etilmoqda.

Pedagogika, psixologiya, filologiya va tilshunoslik, matematika, fizika va mexanika, texnika fanlari, tabiatshunoslik, tarix va falsafa, turizm va iqtisodiyot, axborot kommunikatsion texnologiyalari, geografiya sohalardagi ilmiy va ilmiy-uslubiy materi-allarni o'z ichiga oladi. Nashr qilingan materiallar mualliflari O'zbekiston Respublikasi hamda yaqin va uzoq xorijning yetakchi olimlari, tadqiqotchi-izlanuvchilari.

Jurnalning kalit so'zlari:

Oliy pedagogik ta'lim nazariyasi va amaliyoti; umumiy va maxsus pedagogika va psixologiya, pedagogika va innovatsiya, integratsiya, O'zbekiston, Rossiya va xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimi; ta'lim jarayoni; ko'p madaniyatli va mintaqaviy ta'lim; III Renessans, XXI asrdagi ta'lim; ta'lim va tarbiya sohasidagi milliy va qadriyat ustuvorliklari; ta'lim sifatini monitoring qilish; uzluksiz pedagogik ta'lim tizimi; ta'lim dasturlari; umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlari; o'qituvchilarni tayyorlash tizimidagi ta'lim texnologiyalari.

Guvohnoma raqami № 8882
Bosh muharrir: B.B.MA'MUROV

Bosishga ruxsat etildi 20.11.2023. Buyurtma №2447.
«Buxoro viloyat bosmaxonasi» MCHJda chop etildi.

